

Bli med i Attac

Slitr du med dårlig samvittighet? Er du engasjert, men mangler det siste lille sparket i båken. Vi har laget et enkelt lite skjema som gjør at du kan medlede deg inn og bygge nye å jobbes sammen med andre om politiske og samfunnsmessige spørsmål i Attac. For å bli med i NTNU/HIST Attac, eller Trondheim og omegn Attac, marker dette under "Ønsker å bli tilknyttet lokallaget": Du kan også melde deg inn på internet på www.attac.no.

Dersom du alt er medlem, men mangler tid, eller helt enkelt ønsker å støtte oss, kan du gi en gave. Sett beløpet inn på kontoen. 8601 85 26761, dersom du ønsker å øremerke støtten til avisen, merk giroen "Taklinger".

Dersom du ønsker å bidra til bladet med artikler, leserbrev eller layout mm., ta kontakt med en av redaktørene, eller send en mail til attac-taklinger@stud.ntnu.no.

Ja, jeg vil bli medlem i Attac

Medlemstype:

- Vanlig medlem (kr. 250.-)
 Student/skoleelev (kr. 120.-)
 Arbeidsledig/trygdet (kr. 120.-)
 Pensjonist (kr. 120.-)
 Støttemedlem - for deg som vil gi litt ekstra (kr. 600.-)
 Ønsker å betale med avtale giro

Fornavn: _____
Etternavn: _____
Adresse: _____
Postnummer: _____
Poststed: _____
Land: _____
E-post: _____
Telefon: _____

Ønsker å bli tilknyttet lokallaget:
NTNU/HIST Attac
Trondheim og omegn Attac

Merknad/kommentar:

_____

_____

_____

_____

_____

Kan sendes ufrankert i Norge

Svaresending
Avtalenr. 173118/389 OMD.

ATTAC

Sofienberg Posthandel

0506 OSLO

Taklinger #1

Magasin fra ATTAC i Trondheim

Indirekte kommunal støtte til Bush

Clear Channel har aktivt støttet Bush' krigføring. I tillegg har de en monopolaktig avtale om utendørsreklame med Trondheim kommune i 15 år.

HVOR ER AV-KNAPPEN?: Noen aktivister har sett seg lei av reklamens økende intensitet, og spør via et klistremerke hvordan man slår av denne TV-skjermen.

Av Hallgeir Frøseth Opdal
Mastergradstudent i samfunnsgeografi, medlem NTNU/HIST Attac.

behandlet saken.

Fine busskur, bysykler, bymøbler og offentlige toaletter helt gratis - inkludert vedlikehold. Reklameboards rundt omkring i hele byen er alt som kreves tilbak. Tilbudet fra Clear Channel høstes flott ut, og de borgerlige partiene bet på et ivr innlysnende. Mer overraskende er det at partiene på venstresiden heller ikke protesterte høyllytt mot denne avtalen. SVs Knut Fagerbakke var den eneste som stemte mot, da Formannskapet

Fortsettes på side 6.

Attaktiviteter

09. september kl 19:00

Scupe (Brattørsgate)
Kommersialisering av utdanning. Hvor går veien for høyere utdanning?

14. september kl 19:00

/SAK
Alfak i Trondheim sosiale forum. Bli med på å utforme neste års politiske konferanse.
månedskiftet sept/okt (dato ikke klar)
Café Ni Muser:
Økonomisk nyorganisering i Irak. Hvem tjener, hvem taper?

14. oktober kl 19:00

Krambus (Krambugt. 12/14):
Medier: mangfold, makt, eierskap, monopol. Hvilken rolle holder media på å få i vårt samfunn?

26. oktober kl 19:00

Krambus (Krambugt. 12/14):
Kina - nyliberalisme og WTO. Hvor går Kina?

11. november kl 19:00

Klubben, Studentersamfundet:
E-ducation inn. Hvem tjener på handel med utdanning?

05. januar kl 19:00

Krambus (Krambugt. 12/14):
Patenter og programvare. Hvem får maktten over programmene vi bruker?
For endringer: www.stud.ntnu.no/studorg/attac

Utenriks

Chavez vant i Venezuela

Hugo Chavez gikk som ventet av med seieren i tilbakekallelsesvalget i Venezuela, og han fortsetter derfor som president ut perioden. Chavez kom til makten i 1998 med et solid fiertall, og ble gjenvalgt i 2002 på et program med kraftig bekjempelse av fattigdom og omfordeling av ressurser. Hele tiden har han blitt kraftig motarbeidet av landets gamle elite og USA, som nådig ser sin makt over landets oljeresurser glippe, og som er villige til å ta i bruk udemokratiske virkemidler for å gjenvinne kontrollen.

Blant Chavez gratulanter er Attac Norge, som synes det er positivt at en president som står for økt demokratisering og brudd med nyliberalismen, viser at det fins grenser for pengesjediens dominans over stemmeseddelen. Attac oppfordrer den norske regjeringen om å komme klart ut til støtte for Chavez og folkefierlatet.

"Skattelyveri" irriterer tyskere

Attac Tyskland har gjort kjempesuksess med kampanjen for å få selstapet Vidofone til å betale tilbake 20 milliarder euro i skatt til den tyske staten. Bakgrunnen for aksjonen er at selskapet har drevet med skatteundragelser i samband med oppkjøp.

pet av Mannesmann. Kampanjen er et ledd i Attac Tysklands kampanje for et mer rettferdig skattesystem og mot at store selskaper trækker med reglene for å unngå å betale skatt. Kampanjen har vært en suksess og over 130000 postkort er blitt sendt til firmaet.

Matt Damon i Attac-demonstrasjon

AKTIVISTER: Matt Damon og Julia Stiles koser seg i demonstrasjonstog.

Helt til slutt registrerer vi at Attac Tyskland også har lært noen triks av reklamebransjen, nærmere bestemt produktplassering. I Matt Damons siste film, "The Bourne Supremacy" har de sneket seg med både her og der. Ikke at vi skal drive gratisreklame for Hollywood-filmer, selvsagt. Det er bedre å gå i demonstrasjon selv enn å sitte å se på at Matt Damon gjør det. Hvem vet, kanskje dukker Kristoffer Schou opp?

Ellers i dette nummer:

GATS - med landbruk som forhandlingskort

Robert Kippe skriver om hvordan i-landene bruker landbruket som en brekkstang for å tvinge u-landene til å liberalisere andre sektorer.

Kutt samarbeidet med Coca-Cola!

I et åpent brev til Student-samskipnaden i Trondheim oppfordrer NTNU/HIST Attac SIT til å avslutte sitt tette reklamesamarbeid med brusgiganten.

Kommersialisering av høyere utdanning

Ronny Kjelsberg setter de endringene utdanningssektoren nå gjennomgår i en historisk og samfunnsmessig kontekst.

ATTAC og lokallaget

Sigrun Tvedten skriver om Attacs utvikling og gir en presentasjon av lokallaget NTNU/HIST Attac.

I tillegg:

-Utenriks

Chavez, Vodafone og Matt Damon

-Aktivitetskalender

Hva skjer framover i Attac-regi i Trondheim?

-Bli medlem

Bli kvitt dårlig samvittighet

Leder

Bladet du nå står med i hånda er det første nummeret av Taktinger, et blad fra Attac i Trondheim. Taktinger er oppstått i universitetsmiljøet omkring lokallaget NTNU/HIST Attac. Men vi ønsker å kunne være et blad for Attac og andre politisk engasjerte i hele Trondheimsregionen, og håper derfor at både studenter, universitetsansatte og andre engasjerte vil bidra med stoff til kommende nummer. Vi søker å skape debatt om viktige saker, og har i dette nummer blant annet satt søkelys på kommersialiseringa av høyere utdanning.

I siste nummer av Kontekst, et blad fra Høyres studenterforening, tar leders Magnus Utseth til orde for å revurdere Samspinnadens eksistensberettigelse og eventuelt erstatte den med tjenester på kommersielle selskap. I likhet med Høyre har vi i Attac stilt spørsmål ved deler av SITs virksomhet. I motsetning til Høyre er det imidlertid ikke Samspinnadens som sådan vi kritiserer, men den stadig økende kommersialiseringen eksempelvisert med reklamesamarbeidet med Coca Cola. Studentene trenger en samspinnad som oppfører seg mindre som en kommersiell aktør, ikke mer.

Taktinger #1 2004

Taktinger er et partipolitisk uavhengig magasin utgitt av Attac i Trondheim. Vi har som formål å skape økt oppmerksomhet om aktuelle lokale og regionale politiske saker, og å sette disse inn i et større globalt perspektiv. Taktinger vil sette dagsorden!

Ansvarlig redaktor:

Ronny Kjelsberg - ronny.kjelsberg@hist.no

Redaktør:

Halgeir Fresten Opdal - halgeo@stud.ntnu.no

Redaksjon:

Torunn Lien Nielsen
Per I. Mathisen
Robert Kippe
Sigrun Tvedten

Korrektur:

Ståle Fjeldstad

Kontakt:

attac-taktinger@stud.ntnu.no
www.stud.ntnu.no/istat/org/attac

GATS - med landbruk som forhandlingskort

Av Robert Kippe
senrattstyremedlem Attac

Situasjonen i WTO i dag kan beskrives som følgende. U-landene forlanger at i-landene fjerner eksportsubsidiene til landbruket, samtidig som i-landene stiller en rekke liberaliseringskrav til u-landene gjennom GATS-avtalen (tjenesteevntalen til WTO). Mange i-land, inkludert Norge og EU har gitt signaler om at de kan gå med på å fjerne eksportsubsidiene. Det er gledelig, og noe ATTAC har krevd i lang tid. Bekymringen er knyttet til hva u-landene i så fall må gå med på å innmønstre i GATS-avtalen.

Eksportsubsidier rammer fattige bønder i u-land på to måter. For det første mister bønder i nye andeler av verdenshandelen. Med store eksportsubsidier i ryggen går bønder i i-land lavere på pris enn det bønder i u-land kan gjøre for å kunne leve av inntektene, dermed får bønder i u-land solgt mindre, og i mange tilfeller må de legge med. For de fleste vil det være ensbetydende med arbeidsledighet og mer fattigdom. For andre presses prisene på landbruksvarer ned. Eksportsubsidiene gir en kunstig lav pris på landbruksvarer. Resultatet blir lavere inntekt fra de varene som blir solgt. Denne situasjonen gjør at u-land er desperater etter å få en slutt på eksportsubsidiene. Samtidig ser det ut til i-land forsøker å utnytte dette ved å stille harde krav om markedsdag innen for u-lands tjenestesektor.

U-lands motvilje mot liberalisering av tjenestesektoren er velkjent. India ønsker fortsatt begrensning på utenlandsk eierskap innen for hotell- og restaurantbransjen. Bolivia krever i "ikke-

liberal" änd at utenlandske selskaper må sette opp datterselskap dersom de vil drive handel der på regulær basis. Sentralbanken i Brasil kan i dag begrense mulighetene utenlandske selskaper har til å føre profitt ut av landet og på Taiwan kan ikke utenlandske selskaper eie vannressurser. EU forlanger at alle de nevnte begrensningene innenfor tjenestesektoren skal fjernes, og det er bare et lite utvalg av kravlisten til EU. Til sammen har EU stilt lignende krav til 109 land. Hovedkravet er det samme til alle. Alle tjenestemarkeder, foreløpig utenom helse og skole, må åpnes for utenlandsk konkurranse. Alle reguleringer som hindrer fri markedsdag må vekk. 94 av de 109 statene EU stiller krav til er land som FN definerer som i-land eller land med overgangsøkonomi-ere. Hva som er USAs og Norges krav er litt usikkert, men hovedtrekkene er sannsynligvis de samme; åpne opp tjenestesektoren. Norge har etter det vi erfarer stilt slike krav til oljesektoren i Angola og til telesektoren i Bangladesh.

Hvis kravene innfris vil de undergrave statenes evne til å regulere investeringer og tjenestemarkeder ut fra samfunnsmessige hensyn. Det vil for eksempel ikke være mulig å sikre en viss andel lokale rekruttert arbeidskraft eller å kreve at investeringene skal skje i samarbeid med innenlandske eiere.

Skal u-land velge pest eller kolera? Situasjonen er at de må få slutt på eksportsubsidiene og at de trenger markedsdag for sine varer. Samtidig krever i-land fri adgang til tjenestemarkedene. Ingenting er avgjort foreløpig, men etter WTOs siste hovedrådsmøtet i Genève i Juli kan man ane hvilket kompromiss som ligger i luften.

KARIKERT: Det alltid aktive Attac Tyskland har på bakgrunn av GATS-forhandlingen publisert en rekke små tegneserier. Vi gjengir et par til almen forlystelse og gjennoppvisning av såvel GATS- som tuskynkskapene.

Når den sosiale ulikheten øker og det fremdeles flyter mer ressurser fra den fattige til den rike delen av verden enn omvendt, mener Attac dette er urettferdig. Det er viktig både å forstå de strukturelle forholdene som skaper urettferdighet, og samtidig reagere mot de uønskede konsekvensene av dette på lokalt nivå. Organisasjonen er partipolitisk uavhengig og målet er å danne et bredt verdensomspennende nett av likeinnseidne. Kampaksjonene tilpasses nasjonale og lokale forhold, samtidig som kampen koordineres gjennom et globalt samarbeid. Totalt blir presset stort nok til å kunne skape virkelige forandringer.

NTNU/HIST Attac - et lokallag.

Attac er en grasrotorganisasjon hvor lokallagene er kjernen. Her foregår det meste av aktiviteten og det er lokallagene, gjennom sine delegater til landsmøtet, som er det øverste demokratiske organet i Attac Norge. NTNU/HIST Attac ble dannet som lokallag våren 2002, og har base i helsekole og universitetsmiljøet i Trondheim. I dag har lokallaget ca 50 medlemmer. Lokallaget samarbeider også med de andre lokallagene i Trondheim.

NTNU/HIST Attac har, som resten av organisasjonen, fokus på både å tilegne seg kunnskap og å spre engasjement i form av aktivisme. På kunnskapssiden er det viktig å lære om nyliberalismen, forstå strukturelle og globale forhold, og ikke minst å gjennkjenne konsekvensene av dette på lokallaget. I lokallaget holdes studierikter hvor deltakerne diskuterer og kurses av innledere og seg selv. Blant annet har det vært studierikter om WTO og om gjeldslette, sistnevnte i samarbeid med SLUG (Slett U-landsgjeld). Kunnskap er en forutsetning for å kunne forstå sammenhengene mellom de ulike sakene vi arbeider med, og for å kunne gi kampen legitimitet og tyngde utad.

Det arrangeres også åpne debattmøter hvor en eller flere innledere blir invitert for å prate om aktuelle temaer. Med dette økes både kunnskapnivået innad i organisasjonen og det oppfordrer til diskusjon om viktige temaer. Det er beymt planlegging av debattmøter til materieren Debattac for høsten 2004. Aktuelle saker, fra kommersialisering av utdanning til de økonomiske aspektene ved Irak-krigen, er på tema-

listen. Det er fremdeles mulig å komme med innspill til fire møter eller bli med på å arrangere de allerede planlagte. NTNU/HIST Attac var initiativtakeren til konferansen Trondheim Sosial Forum, første gang arrangert i mars 2004. Dette er en lokal avt av World Social Forum. Radikale krefter fra organisasjoner i Trøndelag samarbeidet for å lage en veldig lykkelig konferanse hvor sammenhengene mellom det lokale og globale ble diskutert. Trondheim Sosial Forum planlegges som en årlig hendelse, og NTNU/HIST Attac kommer til å være aktive i arbeidet med dette også fremover. Alle interesserte oppfordres til å bidra i arbeidet enten ved å delta i noen av arbeidsgruppene, eller ved å være funksjonærer under selve konferansen (mer informasjon om konferansen finnes på www.globalisering.no/trondheim/).

NTNU/HIST Attac har fokus på handling i tillegg til kunnskap. Målet er å skape forandring, gjennom å øse presst på de som sitter med reell makt. Aktivitet kan være aksjoner til støtte for globale kampanjer og saker, som for eksempel gjennom konsert og deltakelse i demonstrasjoner. Det kan også være mindre aksjoner rettet direkte mot lokale forhold, som leserinnglegg om spesielle lokale saker, eller som den pågående cola-kampanjen hvor et globalt problem blir mobarbetet lokalt (kampaen er omtalt i egen artikkel i bladet).

Bli med!

Aktivitet rettet mot et større publikum enn medlemmene er en viktig del av arbeidet i Attac, og nødvendig for å få

BREKKESTANG: Attac gir makta tilbake til folket

oppmerksomhet for å spre informasjon til både folk i gata, myndigheter og medier. NTNU/HIST Attac har det siste året blant annet arrangert paneldebatt med lokalpolitikere, konsert "Rock mot WTO" og hatt stand og gateatear på Nordre for å få oppmerksomhet rundt handelspolitikken. De som synes denne type aktivitet er interessant ønskes velkommen til å foreslå aksjoner og jobbe med for eksempel lokale saker som bør settes på lokalagets sakliste. Desto flere arener Attac er synlig på jo bedre. Kun medlemmenes

kreativitet legger begrensninger på lokalagets aktivitet. NTNU/HIST Attac var initiativtakeren til konferansen Trondheim Sosial Forum, første gang arrangert i mars 2004. Dette er en lokal avt av World Social Forum. Radikale krefter fra organisasjoner i Trøndelag samarbeidet for å lage en veldig lykkelig konferanse hvor sammenhengene mellom det lokale og globale ble diskutert. Trondheim Sosial Forum planlegges som en årlig hendelse, og NTNU/HIST Attac kommer til å være aktive i arbeidet med dette også fremover. Alle interesserte oppfordres til å bidra i arbeidet enten ved å delta i noen av arbeidsgruppene, eller ved å være funksjonærer under selve konferansen (mer informasjon om konferansen finnes på www.globalisering.no/trondheim/).

Attac er som nevnt en grasrotsbevegelse, hvor lokallag som NTNU/HIST Attac og deres medlemmer dannet ryggraden. NTNU/HIST har et valgt styre som tar hånd om det administrative arbeidet og som koordinerer og tilrettelegger for aktivitet. Utover dette er medlemsmassen den aktive basen i lokallaget, enten ved å arrangere og delta på møter eller studierikter, eller ved å initiativ til og være med på mer handlingsorientert aktivisme. Gjennom en bred aktivitet økes muligheten for å kunne skape forandring. Uansett hvor

nye man ønsker å bidra, eller hvordan man ønsker å være aktiv, så er man med på å holde aktiviteten og engasjementet oppe. Med kunnskap, aktivitet og engasjement kan man, som en del av en global bevegelse, være med på å gjøre en annen verden mulig.

Kilder og mer informasjon:

ATTAC Norges hjemmeside, www.attac.no
ATTACs hjemmesides intermagasin, www.attac.org
Cassen, Bernard, "On the Attack", i New Left Review nr 19, Jan/Feb 2003.

Indirekte kommunal støtte til Bush

Fortsatt fra side 1.

Busskur for Bush?

På nittidene til Clear Channel står det at de verdens største reklamefirma, representert i over 40 land. I Norge har selskapet ambisjoner om å bli det største mediebyrået innen 2011. De er byrået SFX Gunnar Eide - som driver artistifolding, halve Radio 1, og selskapet har prøvd å kjøpe 33 prosent av aksjene i TV2. I USA eier de 12 000 radiostasjoner, hvilket tilsvarer ca 10 pst av markedet.

Selskapet støttet republikanerne i valgene i 2000 og 2002. Flere band, som for eksempel Rage against the machine, har blitt nektet å spille på deres konsertscener fordi de kritiserer Bush og krigen i Irak. Antikrigssanger har blitt fjernet fra spillelistene på radiostasjonene, mens demonstrasjoner for krigen aktivt har blitt annonsert over etereen. Da gruppen Project Billboard kjøpte reklameplass med et antikrigsbudskap i New York i forbindelse med konvulsitet til det republikanske partiet i august, ble de nektet. Først da de modererte budskapet ble plakaten godatt.

Aktive sølger

Avtalen med Trondheim kommune ble inngått i forrige formannskapsperiode,

da det var bergterliert. Sågs Arbeiderpartiet var positive til avtalen. Nærværende varaordfører Knut Fagerbakke forteller at hans innvendinger om kommersialisering og monopolisering ikke ble hørt. «Det var et voldsomt kjørt mot kommunen av både Clear Channel og JCDecaux (fransk reklameselskap) om å få en avtale i Trondheim. Delvis ble det brukt skilteselskaper overfor kommunen hvor de blant annet snakket stygt om hverandre i håp om å få kontrakter, sier Fagerbakke. Clear Channel gikk selende ut og fikk dermed lov til å reklamere i Trondheim

Opprethold avtalen

«Personlig er jeg sterk kritisk til dette, men det blir ikke aktuelt å trekke avtalen nå, sier Fagerbakke. «Derimot er det ikke så lett å bli noen fornying av kontrakter, etter 15 år. Trond Knudsen, Drifts- og etableringsdirektør i Clear Channel Norge opplyser om at det er umulig å si opp kontrakten og at det eventuelt blir et juridisk spørsmål. *Har dere noen etiske retningslinjer for hva dere reklamerer for?* -Ja, eller nei, vi følger jo norsk lov, svarer Knudsen. *-Hva med de halvprioniske reklame ved Åsvang skole, som til daglig pryder elevenes skoleveie?* -Vi holder oss som sagt til norsk lov, og så lenge reklamebudskapet ikke bryter med den, er det opp til annonsørene hva som skal være på plakaten. Så vet vi det. Men Clear Channel har prøvd å

utfordre lovgivningen flere ganger. I Norge har selskapet klaget på alkoholreklamelovgivningen og i Sverige på pornografilovgivningen.

Støtter du Bush?

Selskapet Clear Channel er som vi ser en av Bush-administrasjonens sterkeste støttespillere. Hva vil dette bety i praksis for Trondheims innbyggere? I praksis betyr det at du som forbruker indirekte støtter den republikanske valgkampen gjennom å handle hos de selskapene som reklamerer på busskurene i Trondheim. Dette kan ikke folk godta, mener Bjørn Hogue Hokland i Grønn Ungdom, og oppfordrer til å aksjonere mot Clear Channel. En økt bevissthet rundt selskapet vil kanskje gjøre det mindre attraktivt å reklamere på Trondheims busskur, men en dette nok? For ikke vi som lever i byen er dette på politikernes sliker å kommersialisere det offentlige rom?

Kilder

www.clearchannel.no
www.clearchannel.org

Ase Brandvold
- Stopp JCDecaux & Clear Channel, Vreng 0104

Stockholms fria tidning - 23.07.2004

VG-nett 26.03.03
- Kjemper for krigsstatte,
www.vg.no/pub/vg/art/567arid=53064

ATTAC og Lokallaget

Attac arbeider under mottoet 'En annen verden er mulig'. Målet er en mer rettferdig og demokratisk verden. Attac mener den nyliberalistiske politikken, som er blitt stadig mer dominerende på verdensbasis, bør erstattes med en alternativt politisk som setter menneskelige hensyn i sentrum.

Av Signur Tvedten

styremedlem NTNU/HIST Attac

Attac ble grunnlagt i Frankrike i 1998, etter at den franske avis Le Monde Diplomatique oppfordret til å skape en organisasjon som skulle arbeide for å innføre en skatt på valutatransaksjoner, kalt Tobin-skatten. Målsætningen var å legge en demper på den enorme mengden ren valutaspesulasjon, og verdensomspennende utsett for kriser som de verden var vitne til på 90-tallet, i for eksempel Sørøst-Asia. Konsekvensene

av denne ustabile verdensøkonomi kan være fatale for folk særlig i utviklingsland, og millioner av mennesker er blitt tvunget inn i arbeidsløshet og fattigdom. Tobin-skatten ble en symbolsk for arbeidert mot liberalisering og for stabilisering av de globale finansmarkeder. Attac ble grunnlagt for å jobbe for en mer demokratisk og rettferdig verdensøkonomi.

Etter oppstarten i Frankrike spredte organisasjonen seg raskt til å bli en internasjonal, sentralisert nettverksorganisasjon. I dag eksisterer Attac i omkring 50 land, på alle kontinenter. Attac Norge ble startet opp 2001, og sluttet seg da til Attacs internasjonale plattform. I denne fremheves blant annet arbeidet for skatt på valutatransaksjoner, gjeldslette, avvikling av skatteparadis og arbeid for et mer rettferdig, globalt handelsregime som også skal komme de svageste til gode.

Forandringen i verdenssituasjonen etter 11.september og 'bushismen' har også gjort arbeid mot krig sentralt, for å hindre at krig benyttes som et blir virkemiddel for å sikre økonomiske og geopolitiske interesser.

Attac kritiserer den økonomiske globaliseringen slik den foregår i dag, og konsekvensene av den nyliberalistiske politikken som dominerer i den økonomiske og politiske sfæren. Nyliberalismen er en ideologi, og det sterke presset er liberalisering, frihandel og privatisering er en del av denne ideologien, ikke en nødvendig, naturlig utvikling alle land må tilpasse seg. Attac er et mål om en annen globalisering, og er selv en pådriver gjennom å globalisere kampen for en annen verden og en alternativ politikk til den nyliberalistiske. Attac ønsker en globalisering som setter menneskelige hensyn foran økonomiske interesser.

Åpent brev til Studentskapskpnaden i Trondheim

Både i Latin-Amerika og i India har bevegelsen lansert boikott-aksjoner mot Coca-Cola. På bildet til høyre protesterer aktivister: mot drag på fagforeningsledere i Colombia. I et åpent brev oppfordrer NTNU/HIST Attac SIT til å kutte ut reklamesamarbeidet med Coca-Cola. Over: Logoen til boikott-kampjonen på colombiasolidarity.org.

Kutt samarbeidet med Coca-Cola!

Studentskapskpnaden i Trondheim (SIT) har i sitt dokument "Eitisk grunnlag for SIT" fokusert på rettferdig handel, solidaritet og miljø. NTNU/HIST Attac synes dette er bra. Vi stiller oss derfor underende til at SIT har et omfattende reklamesamarbeid med Coca-Cola. Internasjonalt er Coca-Cola i søkelyset blant annet for å samarbeide med paramilitære grupper om drag på fagforeningsaktivister, og for å tappe grunnvannressurser i tørre, folkerike områder.

I delstaten Kerala i India har lokalbefolkningen protestert mot at Coca-Cola bruker opp sårt tiltrengte grunnvannressurser. Selskapet har byttet og forurenset vann som burde ha tilfalt lokale urbefolkningsgrupper og bønder. Befolkningen som bor ved brustappertier har blitt syke av alle tungmetallene som slippes ut, og bøndene får sine avlinger drastisk redusert på grunn av mangelen på vann [1].

Colombianske aktivister har også satt i gang en kampanje for å boikotte Coca-Cola-produkter [2]. Ni Coca-Cola-arbeidere har blitt drept de siste tolv årene i Colombia, og aktivistene beskylder fabrikkjefene for å samarbeide tett med paramilitære grupperinger som gjennom drag, terror og trusler på alle måter forsøker å knuse fagbevegelsen. Sjefene på Cola-tapperiene skal ha leid inn styrker fra

den høyreekstre militens AUC (United Self Defence Forces of Colombia) for å kneble fagforeningsledere som nå må sluss for bedre arbeidsvilkår med livet som innsats. Aksjonistene synes nå det er på tide å holde Coca-Cola ansvarlig for det som foregår på selskapets fabrikker, og får støtte fra fagforeningsaktivister i Europa, Nord-Amerika og Australia [3,4]. Coca-Cola, på sin side, benekter ethvert ansvar.

Dette er alvorlige beskyldninger, men likevel ikke noe nytt i Latin-Amerikas historie. I Guatemala gjennomførte Coca-Cola-arbeidene sist på 70-tallet en lang rekke streiker og aksjoner mot utallige overgrep og mord på faglige ledere fra fabrikkens side. I 1980 gjennomførte Coca-Cola-arbeidere verden over aksjoner og streiker for å tvinge Coca-Cola i USA til å ta konsejnsen for fagkonsejnsinnhaveren i Guatemala. Denne kampen lyktes [5].

I Irland vedtok UCD Students Union i oktober 2003 å boikotte salg av Coca-Cola-produkter i sine lokaler, noe som gjorde at Coca-Cola straks sendte en av sine toppsjefer til Irland for å rose gemyntene [6]. Dette viser at Coca-Cola er redde for slike aksjoner, og det er kanskje ikke så rart. Coca-Cola største verdi ligger ikke i dricken Coca-Cola, men i merkevareten Coca-Cola, og denne typen aksjo-

ner forbinde Coca-Cola-navnet med all annet enn det selskapets markedsføringsapparat ønsker det forbundet med. Det er derfor viktig å gjøre forbrukerne rundt om i verden oppmerksomme på at Coca-Cola like godt kan stå for drag, vold og undertrykkelse som for ungdom, sunnhet og moro. Hvis Studentskapskpnaden mener alvor med sine etiske retningslinjer bør umiddelbart stanse all reklamesamarbeid med Coca-Cola. På sitt bør man også forsøke i størst mulig grad å fase ut salg av Coca-Cola-produkter og som et minimum sørge for at det finnes andre alternative leskedrikker.

NTNU/HIST Attac

Kilder:

- [1] Christian Aid: Behind the mask. The real face of corporate social responsibility. http://www.christian-aid.org/en/dept/0401esr/esr_casesstudy3india.pdf
- [2] Campaign To Boycott Killer Coke. <http://www.colombiasolidarity.org>
- [3] Morris, Ruth: Soft Drink, Hard Times. TIME, 25. august 2003.
- [4] Sibylla Brodzinsky: Coca-Cola boycott launched after killings at Colombian plants. The Guardian, 24. juli 2003. <http://www.guardian.co.uk/companies/story/0,11502,1004612,00.html>.
- [5] Lohmann, Jens: Den mellomamerikanske revolusjonens mange ansikter, fra antologien Sandvins barn. Pax forlag, Oslo, 1981.
- [6] http://www.drinksc.com/editorial_text/IRELAND_Coca-Cola_denies_paramilitary_links_7_november2003.

Kommersialisering av høyere utdanning

I dag er vi inne i en periode med mange omveltninger innen høyere utdanning. Disse omveltningene vil få direkte konsekvenser for alle ansatte og studenter ved hogskoler og universiteter i Norge, og noen av dem fortjener absolutt mer oppmerksomhet enn de kanskje får.

Av Ronny Kjelsberg

Hogskolelektor, styremedlem NTNU/HIST AHTAC.

Dersom vi setter disse reformene inn i en historisk og politisk sammenheng, kan vi ganske klart se de reelle konsekvensene av de endringene vi nå står overfor.

Det klassiske universitetet

Universitetet har historisk sett vært en arena for overklassens barn. Studentene ble opplært til selvstendig, kritisk tenkning, og forskning og kunnskap som mål i seg selv stod i fokus. Universitetet var slik en viktig institusjon for å gi disse studentene den kulturelle kapitalen og evnen til selvstendighet, som gjorde at de kunne ta over styringen i samfunnet etter sine foreldre. I takt med utviklingen av samfunnet ble studentene etter hvert i stadig større grad hentet fra andre lag av folket, og dette endret universitetets natur grunnleggende. Nå skal ikke alle som tar høyere utdanning lenger utdannes til selvstendig tenkende ledere som skal tre inn i overklassen. Ivs kortvarige og styringsrettede studier ble etablert for å skaffe til veie billig kvalifisert arbeidskraft til industrien, mens universitetene for en stor del beholdt de idealene det tidligere hadde hatt. Det var altså et dyktig nasjonalt samarbeid med liten eller ingen konkurranse om studenter mellom institusjonene, og et visst klasselessike ble bevarv ved at mesteparten av arbeiderklassen ble kjørt inn i hogskolesystemet. Det var blant annet disse endringene som skapte store studentopprørene på 60- og 70-tallet [1,2,3].

Skillet utvikles
Skillet før nevnte situasjonen med arbeidsdeling er det som nå endrer seg. Vi er nå i en nasjonal situasjon hvor alle som vil stort sett har mulighet til å ta høyere utdanning, og skillet mellom universitet og hogskole utvikles samtidig. Skillet utvikles på den ene siden gjennom at utdanningen blir formelt like. Både hogskoler og universitet kan nå tilby bachelor-, master- og PhD-grader, og hogskoler som tilby utdanning innen et stort og bredt nok

spekter, kan få status som universitet. På den andre siden har den såkalte kvalitetsreformen gjort at utdanningsmetodene også blir mer like, ved at universiteter og hogskoler nå kjører undervisningsmetoder som ligner hverandre mye mer. Vi ser at det selvstendighetsideale som tradisjonelt har preget universitetet, er i ferd med å forsvinn. Den rasjonaliserings- og effektiviseringsen som ble startet på 60- og 70-tallet, er nå i ferd med å fullføres.

ENGASJEMENT: Lørdagsmøte i Storsalen på Samfundet 1971.

Internasjonal liberalisering

Så langt har vi bare vært gjennom forberedende stadier til kommersialisering av høyere utdanning. Nå følger derimot den direkte tilretteleggingen. Den samme loven som gjør det mulig for distribusjonsselskolen å bli universiteter, gjør det nå også mulig for private aktører som BI å få universitetsstatus [5]. Videre har vi det beryktede Ryssdalsutvalget [6], som foreslo at statlige høyere utdanningsinstitusjoner skulle organiseres som selveidende institusjoner.

Under WTO finner vi GATS-avtalen, som også omfatter handel med undervisningstjenester. Høyere utdanning er nå blitt et element i verdenshandelen. Selv om GATS ikke gjelder for områder underlagt myndighetsansvar, kan det være uklart hvor grensene går for myndighetens ansvar for høyere utdanning [1]. Dersom Ryssdalsutvalgets fjerntallsinnstilling nevnt over hadde gått igjennom, hadde det ikke vært hjemmel i GATS for å forskjellsbehandle norske utdanningsinstitusjoner og store nasjonale konsern som jobber mot utdanningsmarkedet. Nå blir det ikke fjertall på stortinget for fjerntallsinnstilling fra Ryssdalsutvalget, men det er nåvnt å tro at slik tanker ikke vil dukke

opp på ny i nær framtid.

Selv uten Ryssdal ser vi nå at vi får en nedbrytning av de demokratiske strukturene som tradisjonelt har stått sterkt på universitetene med valg av rektor og ledere på fakultets- og instituttnivå. All makt på universitetet/hogskolen vil ligge hos et styre man etter hvert kan frykte vil få et fjertall av eksterne representanter, noe som i praksis betyr representanter fra næringslivet. Vi kan da få en situasjon hvor næringslivsinteresser i praksis styrer høyere utdanning i Norge. Behovet for å være konkurransedyktige i et stadig mer liberalisert globalt marked, vil rettferdiggjøre denne utviklingen.

Norge som pådriver

Norge har vært en pådriver innen den internasjonale liberaliseringen av utdanningstjenester. I GATS-forhandlingerne krevede den høyredominerte Bonddevik II-regjeringen blant annet fri tilgang til utdanningsektoren i en rekke u-land; Brasil, Chile, Colombia, Egypt, Filippinene, India, China, Pakistan og Sør-Afrika [7]. Norge krevede full tilgang innenfor alle GATS-avtalens såkalte "modes of supply", dvs. full tilgang til å opprette utdanningsinstitusjoner eid av norske selskaper, potensielt også med utenlandsk personell, som så skal konkurrere på like vilkår som lokale universiteter [8]. Norge er slik en aktiv pådriver som jobber for liberalisering av utdanning i andre land. GATS-forhandlingene er noe som normalt blir forbigått i stillhet, men dette kom fram i medias søkelys da den daværende serkantskisse utdanningsministeren Kader Asmal, tok kraftig til motmæle under et seminar i Bergen [9], noe som igjen førte til at en noe mer defensiv norsk regjering trakk kravet mot Sør-Afrika (men kravene mot de andre landene ble stående) [10].

For den regionale utviklingen innen kommersialisering av høyere utdanning, er de prosessene EU nå kjører fram svært sentrale. Norge er en pådriver også her. Bologna-prosessen har som formål å skape en felles europeisk utdanningsarena innen 2010. En slik regional strømningreform trenger

naturlikvis ikke i seg selv være en fare, men den er en klar forutsetning for en kommersialisering, og dersom vi går til kilden, Bolognadeklarasjonen fra 1999, ser vi at også her kommer argumentet om at man "... i særdeleshet (mål) se på målet om å øke den internasjonale konkurransevnen til det europeiske systemet for høyere utdanning." [11].

Kommersialisering er altså her et utgangspunkt for hele prosessen. Lisboa-traktaten er sluttokumentet i Bologna-prosessen, og har som sitt sentrale politiske mål å gjøre EU til den mest "konkurransedyktige og dynamiske konkurransebaserte økonomien" i verden innen 2010.

Norge har arbeidet for en tettere tilknytning til Lisboa-traktaten og til deltakelse i prosjekter og initiativer som helt eller delvis faller utenfor EOS-avtalen, og regjeringen har spilt en såpass aktiv rolle at Norge skal arrangere den neste store ministerkonferansen i denne prosessen i Bergen 19-20 mai 2005. Som neste vertskapland har Norge sekretariatsfunksjonen frem mot ministeriet, og i den anledningen har man også laget en egen nettside [12].

I den såkalte "Globaliseringsmeldingen" [13] nevnes GATS, Bolognaprosessen, Lisboa-traktaten og Kvalitetsreformen i samme ånddrag når det redigjøres for regjeringens visjoner om utviklingen av norske utdanningstjenester. Til og med den norske regjeringen ser altså at disse prosessene har det samme målet, og er en del av den samme utviklingen, og de jobber hardt for å presse denne utviklingen videre på alle fronter.

Konkurranseskolen
Sti har nå sett at skillet mellom universitet og hogskole nasjonalt viskes bort i stedet for samarbeid om studentene, blir det nå i en konkurranse om studentene både nasjonalt og internasjonalt. Den lokale konkurransen blir ytterligere skjæpnet når institusjonene finansieres etter antall studenter og gjennomfø-

KOMMERSIALISERING: Konkurransen om studentene er i full gang, NTNU kjører TV-reklame, mens UIO frister med klesbutikker

ringgrad. Universitetet blir en bedrift som produserer vektalt og studieoppgaver. Som for alle bedrifter vil det da handle om å maksimere inntektene, og minimere utgiftene.

Innføring av skolepenger og økte studieavgifter er en internasjonal trend i dag, og kommer i land etter land etter hvert som nyliberalismens krav om nedskjering av offentlige utgifter når høyere utdanning. Senest skjeddte dette i England, og det argumenteres for det også i Norge [14, 15].

Oppsummering

Vi må ved en regjering fra høyresiden i politikken få en høyere utdanning som blir stadig mer skreddersydd næringslivet, burde ikke overraske noen. At det gamle dammsesidiale ved det tradisjonelle universitetet fjernes er derimot et klart tegn på at nyliberalismen har tatt over for verdikonservatismen i å være den førende ideologien på høyresiden i politikken både i Norge og internasjonalt. Hva vil denne liberaliseringen så føre til? Konkurranse om studentene og inn-

føring av skolepenger til gi type samfunn vi ser f.eks. i USA. Et samfunn med dyre A-skoler og billige, men dårligere B-skoler. Skillet mellom de med velstående foreldre, og de med mindre privilegert bakgrunn gjenopprettes, og vi får igjen noen skoler som utdanner samfunnets ledere, og noen som utdanner billig kvalifisert arbeidskraft til næringslivet.

Vi ser altså at endringene i høyere utdanning i dag ikke nødvendigvis er noe nytt eller fremtidsrettet, de tar oss tvert imot tilbake til samfunnsstrukturer vi hadde for 100 år siden, og som de aller fleste av oss antagelig er glade vi er kvitt.

Dette er en noe omarbeidet versjon av en artikkel som tidligere har stått på trykk i Universitetsavisen, Hogskoleavisen og Friteten

Kilder

[1] Nyborg, Per: Sentrale utviklingstrekk i UH-sektoren, nasjonalt og internasjonalt, Universitets- og Hogskolerådets lederutviklingsprogram, 10-12 juni 2003. <http://www.uhr.no/medlemmer/ledervikling/010403filer/utviklingstrekksept2003.htm>

[2] Hansen, Jan Erik Ebbestad (Red.): Norsk tro og tanke bind 3, Universitetsforlaget, 2001.

[3] Berntsen, Harald: Universitetet i samfunnet, Dagbladet 25. og 26. april 1968. Studenter og byråkrat, 1969.

[4] Kjelsberg, Ronny: En umyndiggjøring av studentene. Hørsningsavisen, 16. mars 2001.

[5] Magnus, Gunnar: Bli vil bli universitet, Aftenposten, 11. august 2003.

[6] NOU 2003: 25, Ny lov om universiteter og hogskoler, Statens forvaltningsfjernetse Informasjon/forvaltning, Oslo 2003.

[7] Vermes, Thomas: Norge vil åpne u-land for skoleoppgaver, Nationen, 01. august 2002.

[8] South-African Council for Higher Education, www.che.org.za/documents/d000041/index.pdf

[9] Naido, Sharda: Asmal shuns WTO deal on education, Business Day, 07. oktober 2003.

[10] Vermes, Thomas: Trekker Gats-krav utdanning, Nationen, 11. oktober 2003.

[11] De europeiske utdanningsministrenes felleserklæring, Bologna, 19. juni 1999.

[12] <http://www.bologna-bergen2005.no/>

[13] St.meld. nr. 19 (2002-2003) En verden av muligheter - godbysjernes ldsalder og dens utfordringer, jostelinger i statråd 26. mars 2003.

[14] Salvanes, Kjell G.: Tony Blair og hogare utdanning, Bergens Tidende, 25. januar 2004.

[15] Blair vart viktig avstemning, Bergens Tidende, 27. januar 2004.